

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

III МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

**Місце проведення: Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

**Ministry of Education and Science of Ukraine
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Association of Universities of Ukraine
Odessa Regional State Administration
Odessa City Council
Odessa Regional Advanced Training Institute for Teachers
Education and Culture Centre «Confucius Institute»**

**SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K. D. USHYNsky**

**THIRD INTERNATIONAL CONGRESS
«GLOBAL CHALLENGES OF PEDAGOGICAL EDUCATION
IN ACADEMIC SPACE»**

18-21 May 2017

South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky
26, Staroportofrankivska Str.

Odessa
2017

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
(протокол № 11 від 27 квітня 2017 року)

Укладачі:

Чебикін Олексій – доктор психологічних наук, академік НАПН України (голова)
Ананьєв Антон – кандидат психологічних наук, приват-професор (Україна)
Андрющенко Віктор – доктор філософських наук, академік НАПН України (Україна)
Богущ Алла – доктор педагогічних наук, академік НАПН України (Україна)
Білова Наталія – кандидат педагогічних наук, приват-професор (Україна)
Балуба Ігор – кандидат історичних наук, начальник відділу педагогічної та післядипломної освіти Міністерства освіти і науки України (Україна)
Бідний Григорій – професор Університетського коледжу м. Нью Джерсі (США)
Богданова Інна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Гаєвець Яна – кандидат педагогічних наук, викладач (Україна)
Гайжугіс Альгірдас – габілітований доктор гуманітарних наук, академік, член-кореспондент Академії наук Литовської республіки (Литва)
Дін Сін – PhD, координатор Освітньо-культурного центру КНР «Інститут Конфуція» (Китай)
Джангулашвілі Леван – професор (Грузія)
Джуринський Петро – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Долинський Борис – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Жаровцева Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Жук Олександр – доктор педагогічних наук, професор (Білорусь)
Задорожна Любов – кандидат філософських наук, заступник директора Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів (Україна)
Койчева Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Копусь Ольга – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Курлянд Зінаїда – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Мартінова Раїса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна)
Музиченко Ганна – доктор політичних наук, професор (Україна)
Наумкіна Світлана – доктор політичних наук, професор (Україна)
Осипова Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Пальшкова Ірина – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Попова Олександра – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Саннікова Ольга – доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України (Україна)
Симоненко Світлана – доктор психологічних наук, професор (Україна)
Скворцова Світлана – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна)
Тарасенко Ольга – доктор мистецтвознавства, професор (Україна)
Хмель Наталя – кандидат психологічних наук, приват-професор (Україна)
Яковлева Марина – кандидат психологічних наук, доцент (Україна)

Усі матеріали друкуються в авторській редакції.

Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали
Г 54 III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18-21 травня 2017 року) / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 678 с.

ISBN 978-966-916-275-5

До збірника ввійшли матеріали III Міжнародного Конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі», присвяченого узагальненню педагогічних, психологічних та соціально-політичних аспектів підготовки сучасного вчителя; системі формування духовного та інтелектуального потенціалу сучасної молоді; перспективним психолого-педагогічних концепціям підготовки вчителя в системі університетської освіти; інноваційним авторським педагогічним технологіям.

Збірник рекомендовано для широкого кола фахівців, які цікавляться проблемами педагогічної освіти.

УДК 378.4:37.015.3+001
ББК 74+72я43

ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Немировська О. Ф.

Університет Ушинського, Україна

Художня література (ХЛ) посідає важливе місце у системі навчання і виховання школярів. Через художнє слово, художні образи учні збагачують свої знання про оточуючий світ і минуле нашого народу, розвивають мову, вчаться естетично відтворювати навколишній світ, виробляють власні читацькі смаки і уподобання, своє ставлення до життя. Для автора художнього тексту характерним є найвищий ступінь вільного мовного вживання. Неповторність художньої мови розрахована на читача – «мовного однодумця» автора, для якого проблема сприйняття тексту полягає в особливій організації різноманітних художньо-образних засобів. Твори мистецтва, матеріалізуючи в образах естетичні почуття, є дійовим засобом естетичного виховання, вони покликані служити джерелом натхнення й радості. Чим повніше людина переживає прекрасне у мистецтві і житті, тим багатшим стає її внутрішній світ. Метою вивчення ХЛ у ЗОШ є формування національно свідомого покоління молоді, розвиненої особистості. Художнє відображення дійсності трансформується в особливу естетичну реальність художнього твору (ХТ). Діалектика пізнання і творення, відображення і творчості – основні закономірності, що діють у межах ХТ [1, с. 311].

Мистецтво творить цінності, які призначені для задоволення естетичних потреб людини. Конкретно-чуттєві образи, впливаючи на органи почуття, примушують читача переносити на себе зображувані події, викликають той емоційний стан, без якого не може бути художнього (естетичного) сприйняття твору.

Цінність ХТ полягає в тому, що він зберігає особливого роду художню інформацію, що може бути виражена лише в художній формі. Сприйняття ХТ багато в чому обумовлене індивідуальністю сприйняття його людиною та її начитаністю, рівнем загальної культури, розумінням законів художності, стилістичних прийомів – загальною культурою читача, що виробляється роками, поступово і, найчастіше, з дитячих років.

Сучасні шкільні програми спрямовані на ефективне і всебічне використання художнього слова в навчально-виховному процесі. Особливе значення має вплив літератури, художнього слова на естетичне освоєння оточуючої дійсності, на розуміння нерозривного зв'язку людини з природою, її багатствами і красою.

Робота з ХТ повинна будуватися комплексно, таким чином, щоб у процесі аналізу твір на втрачав своєї чарівності, а логічний аналіз поєднувався з ідейно-художнім. Враховуючи специфіку твору, психологічні основи процесу вивчення ХТ на різних етапах, особливості сприйняття і засвоєння тексту школярами, вчитель-словесник може так спрямувати свою роботу на уроках мови і літератури, щоб поступово виховувати в учнів естетичний смак, уміння і навички уважного, поглибленого прочитання художніх творів, розуміння під текстових шарів і, як кінцевий результат, сприйняття авторської концепції майстрів художнього слова.

Поєднання в одне ціле обох підходів до аналізу ХТ – літературознавчого й лінгвістичного – є надто важливим. Відомі положення літературознавців М.К.Гея, М.М.Бахтіна, мовознавців В.В.Виноградова, Т.Г.Винокур, І.Р.Гальперіна свідчать про цілісність ХТ, його неподільну єдність.

«ХТ – «складно побудований зміст (...) він народжується, розгортається поступово, в результаті взаємопроникнення різних смислових і формальних елементів» [2, с. 221]. Саме їх сукупність, зцементована в неподільну єдність, і становить цілісний художній витвір, поетика якого може стати зрозумілою під час аналізу й вивчення в тому разі, якщо розглядатиметься в цій непорушній цілісності.

У роботі з ХТ слід мати на увазі, що будь-який твір є досконалою, відточеною формою мови, він містить у собі велику інформативність, починаючи від першого знака – заголовка і закінчуючи останнім реченням, останнім розділовим знаком у кінці твору. Художня інформативність, виражена даним автором у цьому творі, повністю підпорядковується художній формі, засобам індивідуально-авторського письма, організуючій властивості авторської точки зору, що перетворює художній текст у високий взірць емоційного та естетичного впливу. Саме таке розуміння естетичного потенціалу ХТ лежить в основі досліджень видатного вченого-філолога О.О.Потебні. Він розкриває важливі моменти процесу естетичного сприйняття. У ХТ «образне значення слова (його внутрішній зміст) набуває гнучкості, варіативності, починає жити новим життям, поєднуючи старі і нові уявлення, наповнюючи їх новим змістом і смислом, і тим самим творить новий образ. За допомогою слова митець не лише передає читачеві свою думку, а й пробуджує в ньому власну» [3, с. 181]. Сила художнього слова в літературному творі, його естетична сутність полягає в тому, що стверджує художник, і в тому, як саме сказане ним впливає на читача.

Інформація, закладена в слові, вимагає певної підготовленості учнів до її сприйняття. Вчителю слід поступово розкривати універсальну функцію слова – бути поняттям і водночас бути здатним

створювати художній образ. Образний потенціал слова – могутнє знаряддя художньої образності. Починаючи з перших років навчання, слід долучати школярів до мистецтва слова – дійового засобу пізнання самого себе й оточуючого світу.

Робота з художнім текстом у ЗОШ повинна враховувати основні положення педагогіки і психології, вікові особливості школярів, доступність для них аналізу ХТ. Вчитель-словесник, впливаючи силою і красою художнього слова на розум і душу маленької людини, може максимально використати будь-який ХТ для розвитку інтелектуальної і мовленнєвої діяльності учнів, збагатити їх новими відомостями про оточуючий світ, розширити їх словниковий запас, виховувати в них кращі людські якості майбутнього громадянина і патріота. Внаслідок цілеспрямованої творчої роботи з ХТ відбувається ефективне зростання мовленнєвої діяльності школярів різних вікових груп. Мова збагачується лексичними, граматичними зразками, поетичними фігурами і тропами, розвивається й удосконалюється мовленнєвий рівень, знання і практичні вміння учнів.

Важливим етапом у роботі стає осмислення і розуміння структурно-образних компонентів твору, їхній зв'язок з усією багатогранністю ХТ. Учні починають розуміти і виділяти у творі не найвагоміше, заради чого майстер слова і береться за перо.

Справжній майстер-словесник використовує художній текст як важливий елемент виховної і практичної діяльності, спрямовує виховання учнів під могутнім впливом образного слова, його краси і вагомості у руслі любові й пошани до рідної словесності.

Література

1. Воробей Ю.Д. Диалектика художественного творчества / Ю.Д. Воробей. – М.: Наука, 1984. – 324 с.
2. Гей Н.К. Искусство слова / Н.К. Гей. – М.: Наука, 1967. – 364 с.
3. Потебня А.А. Эстетика и поэтика / О.О. Потебня. – М.: Наука, 1978. – 614 с.

НАВЧАННЯ СТИЛІСТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ БАГАТОРІВНЕВОЇ СТУПЕНЕВОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ (АСПЕКТНИЙ АНАЛІЗ)

Попович А. С.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Стилїстика української мови – завершальна лінгвістична дисципліна в професійній підготовці майбутніх учителів-словесників.

Мета нашої розвідки – проаналізувати аспекти навчання стилїстики майбутніх учителів української мови і літератури в умовах багаторівневої ступеневої системи вищої освіти.

У вищих навчальних закладах стилїстична підготовка здійснюється за такими етапами:

1) пропедевтичний (підготовчий) – з'ясування окремих стилїстичних явищ на заняттях із сучасної української літературної мови;

2) основний (систематичний) – вивчення дисципліни «Стилїстика української мови»;

3) поглиблювальний (професійно орієнтований) – поглиблення знань зі стилїстики на освітньому ступені «магістр», при підготовці доктора філософії (третій освітньо-науковий ступінь), у закладах післядипломної освіти (підвищення кваліфікації, стажування).

Сучасна українська літературна мова – підґрунт для подальшого вивчення стилїстики, адже увага студентів зосереджується «на природі й сутності мовних одиниць, семантичних і формально-граматичних ознаках» [8, с. 3].

Мета вивчення дисципліни «Стилїстика української мови» на освітньому ступені «бакалавр» – репрезентування стилїстичної системи української мови в її довершній, поліфункціональній формі, засвоєння основних понять теоретичної й практичної стилїстики, оволодіння стилїстичними нормами літературного мовлення; набуття вміння застосовувати знання зі стилїстики при викладанні української мови в загальноосвітній школі; вироблення чуття естетики мовлення, уміння працювати над своїм словом і стежити за мовленням інших [5].

О. Семеног стверджує: «Потреби вербалізації культурної свідомості в сучасному інформаційному просторі спонукають до впровадження елементів інтерактивної стилїстики» [7, с. 152]. Частковий комунікативно-стилїстичний підхід до вивчення стилїстики зреалізував П. Дудик у «Стилїстиці української мови» [3]. Він долучив матеріал про загальну характеристику комунікативно-стилїстичних якостей мовлення, мовні й позамовні основи мовленнєвої культури, етичність й естетичність мовлення, співвідношення українського менталітету і стилїстики української мови, комунікативно-стилїстичні функції жестів і міміки тощо.

Сьогодні актуальним є процес розширення об'єктів лінгвостилїстичних досліджень» [4, с. 26]. На думку Н. Бабиц, об'єктами стилїстики є «не лише специфічні засоби мови (скажімо, слово,